

Det kongelige danske geografiske Selskab.

I det første Møde i Vinteren 1901—02 mindedes Selskabets Sekretær Professor, Friherre *Adolf Erik Nordenskiöld*. Statsgeolog, Dr. phil. *V. Madsen* holdt derpaa Foredrag: *Hvorledes Danmark blev til*. Lysbilleder.

I det andet Møde mindedes Selskabets Sekretær, at Selskabet havde bestaaet i 25 Aar, hvorpaa Professor, Dr. phil. *Vald Schmidt* gav Meddelelser fra *Egypten og Kreta* under Forevisning af Lysbilleder. Der afsløredes en lille Krokodil-Mumie fra Øvre-Egypten.

I det tredje Møde gav Underbestyrer ved Meteorologisk Institut *Willaume-Jantzen* Meddelelser om *Sol-*

pletter og Temperatur, hvorpaa Politichef *Hertz* fra *Birma* gav en Beskrivelse af *de vilde Stammer i den nordlige Del af Landet*. Lysbilleder.

I det fjerde Møde holdt Bestyrer af Meteorologisk Institut *Adam Paulsen* Foredrag om *Undersøgelser i de højere Luftlag ved Hjælp af Drager og Balloner*. Lysbilleder.

I det femte Møde gav Kommandør *Hovgaard* en *Oversigt over de Expeditioner, som for Øjeblikket befinde sig i det høje Nord*.

I det sjette Møde holdt Forfatteren *Aage Meyer Benedictsén* Foredrag om *sin Rejse til og sit Ophold hos Ildtilbederne i Persien*. Lysbilleder.

Den østgrønlandske Expedition 1900.

Skibsexpeditionen fra Kap Dalton til Kong Oscars Fjord.

Ved Mag. sc. *N. Hartz*.

I Tilslutning til de af Expeditionens Leder, Premierløjtnant *G. Amdrup*, i dette Tidsskrift¹⁾ givne Meddelelser om Expeditionen og til min sammesteds offentliggjorte Rapport²⁾ til „Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland“ skal jeg i det følgende give en kort Beretning om den Del af „Skibsexpeditionen“, der — medens *Amdrup* gik Syd paa, langs Kysten — under min Ledelse med „Antarctic“ gik Nord paa fra Kap Dalton til Kong Oscars Fjord og derfra over Island til Angmagsalik, hvor vi atter stødte til Ltnt. *Amdrup* og hans Mænd.

D. 18. Juli naaede vi Kap Dalton; men forinden havde Naturforsker-Staben om Bord i „Antarctic“ haft Lejlighed til at arbejde paa et Par interessante Lokalteter, som fortjene lidt nærmere Omtale.

Paa *Jan Mayen* opholdt vi os fra d. 25. til d. 27. Juni; i vore Soveposer laa vi to Nætter paa Stranden, frøs meget, men havde stor Glæde af vore Udflugter om Dagen. Cand. *Kruuse* og jeg fandt ikke mindre end 10 for Øen nye Blomsterplanter; naar man erindrer, at der forud kun var kjendt 30 Blomster-

planter (og Karkryptogamer) fra *Jan Mayen*, vil det forstaaes, at vi vare vel tilfredse med Resultatet af vore Ekspeditioner.

Vi besøgte ogsaa den østrigske Expeditions Station; Bygningerne stod endnu nogenlunde velbevarede, om end en Del af Tagpappet paa Ydervæggene var revet ned af Stormen; i nogle af Værelserne var der ophobet betydelige Ismasser. Stationen ligger forevrigt paa den uhyggeligste, ødeste og mørkeste Plet, vi saa paa hele Øen.

Af stor Interesse blev vort Ophold paa *Sabine Ø*, 11.—13. Juli; jeg skal her kun nærmere omtale Fundet af de tertiære Planteforsteninger i en Lerskifer-Flage i Basalten. Som bekjendt, overvintrede den tyske „Nordpols“-Expedition 1869—70 i *Germania-Havn* paa *Sabine Ø*; Expeditionen hjembragte herfra nogle faa Planteforsteninger, som blev bestemte af den berømte Schweizer-Palæontolog *O. Heer*.

Efter 1½ Dags ivrig Søgen fandt jeg endelig et Lag med gode Forsteninger, lige i Nærheden af *Havnen*. I Løbet af kort Tid fik jeg samlet et meget betydeligt Materiale, som vi kjørte paa to Slæder ned ad en stor Snedrive, der strakte sig lige fra *Havnen* og omtrent til 800' Højde, hvor Forsteningerne fandtes. Planteaftrykkene forekom i en lille Lerskifer-Flage,

¹⁾ 15. Bd., H. VII—VIII, og 16. Bd., H. I—II.

²⁾ 15. Bd., H. VII—VIII. Her findes et lille Skitsekort over „Antarctic“s Rejse.

omgivet af Basalt; hele Flagen var øjensynlig løsreven fra sin oprindelige Plads af Basalten, da denne i glødende Tilstand brød frem af Jordens Indre. Materialet er endnu ikke bearbejdet; foreløbig kan jeg kun bekræfte Heer's Udtalelse, at *Taxodium distichum*, den amerikanske Sumpcypres, sandsynligvis i Tertiærtiden var det hyppigste Træ paa Sabine Øen. Der fandtes utallige smukke, bladbærende Grene af dette Træ, der i Nutiden danner store Bevoxninger, f. Ex. i Mississippis Delta. Af andre Planter i Laget bør nævnes den i det arktiske Tertiær saa almindeligt udbredte Poppel, *Populus arctica*, og en *Ginkgo*-Art med store, vifteformede Blade.

Landskabet ved Kap Dalton er et almindeligt Basaltlandskab; et bredt, lavt Dalstrøg fortsætter Bugten mod Vest. I denne lægger man strax Mærke til to anselige Laguner, den ene i Bunden af Bugten, den anden paa Bugtens Sydside. De staa naturligvis i Forbindelse med den stærke, sydgaaende Strøm langs Kysten; vi saa talrige Laguner paa hele Strækningen mellem Kap Dalton og Scoresby-Sund.

Lavlandet var øde og vegetationsfattigt; Jordbunden var enten vaad og kold af Smeltevandet fra de store Snedriver, der vare aflejrede i Læ af Sydskrænterne, fejede sammen af Nordenvinden — eller altfor tør og direkte udsat for Vinden. Kun den haardføre *Ranunculus glacialis* trodsede alt og udfoldede sine skønne hvide eller lilla Kroner, der saa meget minde om vor hvide Anemone; den trivedes ypperligt i det kolde, vaade Lerpløre, der en stor Del af Døgnet var frossent.

Men gik man blot 300—400' til Fjælds, traf man snart frodige Partier, hvor *Sedum Rhodiola*'s gule Kroner straaledede og lyste i Solen; og et Par Hundrede Fod højere, paa Sydskraaninger, hvor Solen rigtig kunde bage, og hvor Fugtighedsforholdene vare tilfredsstillende, dér traf man grønne, smilende Partier, mos- og græsklædte, med talrige, forskjelligt farvede Blomster, Potentil, Gæslingeblomst, Bakkestjerne, Pragtstjerne, Stenbræk, Sommerkonval, Volverlej og mange flere. Her var Afstanden fra det kolde Hav tilstrækkelig stor, og her laa Taagen ikke saa vedholdende og saa ofte som længere nede paa Skrænten.

Omtrent 800' o. H. var en større Skraaning tæt bevoxet med rigt blomstrende *Cassiope tetragona* og *hypnoides*; de hvide, Liljekonval lignende Kroner af *C. tetragona* fyldte Luften med berusende, krydret Duft, og Blomsterne vare livligt omsværmede af travle

Humblebier. Endnu i 900 Fods Højde var Vegetationen frodig og veludviklet, langt kraftigere end paa Lavlandet; heroppe forekom talrige Arter af Blomsterplanter, som ikke saas paa det kolde, fugtige Lavland, og Planterne vare langt videre fremme i Udviklingen; *Pedicularis hirsuta*, der paa Lavlandet næppe var udsprungen, var allerede afblomstret heroppe.

At den kolde, vaade Havtaage er i højeste Grad hæmmende for Vegetationen i de arktiske Kystegne, faar man ofte Indtryk af; sjældent har jeg dog følt det saa overbevisende, som da jeg d. 20. Juli gik op paa Fjældet Nord for Ankerpladsen. Næsten hele Dagen, medens jeg opholdt mig oppe paa Fjældet, laa Taagen som et tykt Dække over Havet og det lavere Land indtil 800—900' o. H.; paa min Vej fra den ene Fjældtop til den anden maatte jeg ofte passere Taagebæltet. I Taagen var Lufttemperaturen $\div 2^{\circ}$ C., alt var dækket med lange Rimkrystaller, og Landet saa ganske vinterligt ud; over Taagen var Lufttemperaturen samtidig $+ 10^{\circ}$ C., og det var fint Solskinsvejr med dansende Myggesværme og summende Humler.

Fra Fjældtoppen — c. 1000' o. H. — var der en pragtfuld og storslaaet Udsigt mod Nord til Henryland med dets høje, stejle, takkede Basaltfjælde, hvis Hovedretning gaar lodret paa Kystretningen, og til den anselige Bartholins-Bræ, der er let kjendelig ved sin store, meget udprægede Midtmoræne.

Vort vigtigste Resultat her var dog Fundet af tertiære Dyreforsteninger. Allerede d. 18. om Aftenen kom Dr. Nordenskjöld tilbage til Antarctic med Tasken fuld af Forsteninger, navnlig Krabber. Hovedbjergarten er, som nævnt, Basalt; men i den lille Pynt, der begrænser Bugten ved Kap Dalton mod Nord, og som ved en lav Ryg (c. 900') er forbunden med den Vest for liggende høje (c. 4000') Basaltmur, fandtes i c. 900 Fods Højde o. H. underordnede Lerskifer- og Sandstenslag. Paa nogle Steder var Sandstenen ganske fyldt med Muslinger og Snegle. I den brune, bløde, let smuldrende Lerskifer laa utallige linse- eller kugleformede Konkretioner, indeholdende Krabber eller andre Dyr (langhalede Krebsdyr, en Hajtand, Muslinger), i nogle Tilfælde ogsaa forkullet eller forkislet Træ. I Lerskiferen selv fandtes enkelte Muslinger, Snegle (bl. a. en *Aporrhais*) og nogle meget fragmentariske Bladaftryk (af en Bøge-Art?); desuden en Mængde forkislede Stammestykker, meget ofte borede af en Boremusling (*Teredo*).

I Løbet af tre Dage samlede jeg et stort Materiale her; hver Aften bragte jeg de bedste og skjæreste Stykker med om Bord; den sidste Dag, vi opholdt os

her, havde jeg fuld Byrde for 5 Mand. Materialet, der er overgivet Cand. mag. J. P. J. Ravn til Bearbejdelse, vil forhaabentlig være af stor Betydning til en nærmere Bestemmelse af Basaltens Alder; i alt Fald har det i sig selv en særlig Interesse, da vort Kjendskab til den arktiske Zones tertiære Fauna er meget ufuldstændigt.

Oppe paa Fjældet, hvor Forsteningerne samledes, saas talrige Ulvespor, ligesom ogsaa Polarharen, sky som altid, viste sig paa lang Afstand. Dr. Deichmann fangede, med Hjælp af sin udmærkede Jagthund, flere levende Lemminger; disse Dyr forekom her i stor Mængde; deres Vinterreder og store Exkrementdynger fra Vintertiden laa spredte ud over Marken.

Om Aftenen d. 21. Juli tog vi Afsked med Ltnt. Amstrup og hans Mænd, der i den lille 18-Fods Jolle skulde paa den lange og farefulde Baadtur ned langs den ukjendte Kyst. Med de bedste Ønsker for hinanden og i Haab om atter at mødes i September i Angmagsalik skiltes de to Expeditioner. Vi, der blev tilbage paa Antarctic, i det gode, rummelige Skib, hvor vi følte os som hjemme, lod vor lille rustne Skibskanon sende et sidste „Farvel og paa Gjensyn“ til vore Kammerater, hvis Skjæbne saa ofte senere under vor Fart var Gjenstand for vore Samtaler og Tanker. Højtideligt og alvorsfuldt rullede Ekkoet af Kanonskuddene fra Fjæld til Fjæld — saa drog ogsaa vi ud til ukjendte Egne og nye Æventyr.

Ved Midnatstid blev der skrabet og fisket med Svaber til Cand. Jensens fulde Tilfredshed; samtidig optoges Ltnt. Koch, Dr. Nordenskjöld og Styrmand Christensen, der havde været paa en Baadtur til Henry-Land. De havde opdaget en svovlbrinteholdig, varm (38° C.) Kilde i Skrænten ned mod Havet¹⁾, samlet blaagrønne Alger i Kildens varme Vand og desuden besøgt Bartholins-Bræ.

I Løbet af Natten gik vi med halv Kraft op gennem Rømers-Fjord, hvorfra det snævre Turner-Sund med et skarpt Knæk drejer i Nordøst. Kl. 6 om Morgenen d. 22. faldt Ankeret i 8 Fv. Vand i en lille Bugt paa Nordvestsiden af Turner-Ø, hvor en lav, gruset-stenet Odde skyder frem og yderligere indsnævrer det smalle Sund. En Mængde Drivtræ laa opskyllet paa Stranden, dels lange, slanke Naaletræstammer, dels Løvtræ (Birk?). En Del Barkstykker

¹⁾ Den eneste varme Kilde, der hidtil var kjendt fra Grønland, findes paa den lille Ø Unartok i det sydvestlige Grønland; den er 40° C. varm.

af Fyr og Birk saas ogsaa. En af Naaletræstammerne bar tydelige Mærker af Øxehug.

Dyrelivet i Vandet var her meget rigt; talrige Sæler hvilede sig paa de hastigt drivende Isflager, og flere Hvalrosser blev set. Store Laminarier bølgede frem og tilbage paa Bunden af Sundet og kom op i store Knipper med Pilken. Terrænet egnede sig tilsyneladende udmærket for eskimoisk Bebyggelse, men der fandtes ingen Husruiner eller andre Spor af Eskimoer.

Da vi om Eftermiddagen havde afsluttet vore Undersøgelser her, vilde vi fortsætte gennem Sundet. Men Skjæbnen vilde det anderledes — kort efter stod Skibet paa Grund og blev staaende dér c. 2 Døgn. Det var ubehagelige, yderst spændende og anstrængende Dage for os alle. Men jeg vil lade Skibs-Journalen tale: Kl. 4 littede vi Ankeret og gik frem paa Loddet med langsom Maskine. Kl. 4¹⁵ loddede vi 3 Fv., hvorfor vi stoppede og lod Ankeret falde. Skibet svajede op for Strømmen; vi løftede da Ankeret igjen og gik langsomt frem for at vende tilbage til den tidligere Ankerplads; men i samme Øjeblik tørnede Skibet og blev af Strømmen sat haardt op paa Grunden. Vi førte da et Varp og et Varpanker ud og forsøgte at varpe Skibet af Grunden, men uden Held, førte derefter Styrbords Bovanker ud med 15 Fv. Kjæde og en 3" Viretrosse og forsøgte at hive ud igjen, men uden Resultat. Lod Mandskabet gaa til Køjs og afventede Strømmens Skiftning. D. 23. Kl. 5 Morgen begyndte vi at losse Kul af Bunkerne med Skibets Mandskab, medens Naturforskerne førte Proviant i Land for at lette Skibet. Førte Trawlinden i Land fra Agterskibet for at kunne hive agterefter, men den fiskedes af en Isskodse og blev af denne ført hen, hvor Skodsen tørnede, omtrent tværs om Styrbord. Ved Højvande, der indtraf omtrent Kl. 11, forsøgte vi at arbejde Skibet af Grunden, men uden Held. Omtrent Kl. 11³⁰ skiftede Strømmen, og vi fik Skibet bakket flot. Forsøgte at hive frem til Ankeret, men Strømmen skar os atter op paa Grunden. Gik i Gang med at losse Bunkerkul og Proviant i Land og arbejdede hermed det meste af Natten. Strømmens stærkeste Fart var c. 3 Knob. D. 24. førte vi et nyt Varp ud for om Bagbord og hev Trawltrossen hjem. Kl. 11 begyndte vi at gaa fuld Kraft frem. Arbejdede med Maskinen og Varpene til Kl. 12³⁰, da Skibet gled af Grunden; gik tilbage og ankrede paa 15 Fv. Vand.

Stor var Glæden, da vi endelig slap løs; men der gik to Dage, før Mandskabet fik alt det ilandsatte

Gods bragt om Bord, og først om Eftermiddagen d. 26. lettede vi atter Anker. Da Turner-Sund var saa urent, foretrak vi at gaa samme Vej tilbage; men næppe vare vi komne ud af Sundet og ind i Rømers-Fjord, før vi saa Taagen ligge tæt som en Mur ude til Søs og et Stykke ind i Fjorden. Ingen Ankerplads kunde vi finde herude; vi maatte da atter ind paa vor gamle Ankerplads, som vi først kunde forlade d. 28. om Eftm.; Taagen holdt sig uafbrudt indtil da. D. 24. gik Ltnt. Koch og Dr. Deichmann med Baad gjennem Turner-Sund og Nord efter langs Kysten for at kortlægge den indtil Stewart-Ø.

Under vort lange Ophold i Turner-Sund blev Tiden naturligvis — efter at Skibet var bragt i Sikkerhed — anvendt paa bedste Maade. Zoologen, Cand. S. Jensen, skrabede og fiskede med godt Udbytte og var her saa heldig at faa skudt fire Hermeliner. Disse nydelige smaa Rovdyr, hvis Hovednæring sikkert er Lemminger, blev fundne af den tyske Expedition 1869—70; paa den danske Expedition 1891—92 blev der set enkelte Spor paa Sneen om Vinteren, som antoges at hidrøre fra Hermelin, men Dyret selv blev ikke set. Kunstmaler Ditlevsen havde det Held at træffe en Flok paa otte Dyr, der legede mellem nogle store Stenblokke. Ved at pibe som en Mus og kradse paa Stenene med sin Kniv fik han dem til atter og atter at komme frem, og han fik taget nogle udmærkede Skitser af dem i forskellige yndefulde Stillinger. Moskusoxen saas hverken her eller andet Steds Syd for Scoresby-Sund; at Rensdyret havde været her, derpaa tydede talrige Spor og afkastede Horn, men Dyret selv saa vi ikke. Ulvespor forekom overalt, især i Nærheden af Stranden, men ogsaa højt til Fjælds paa Snedriverne.

Dr. Nordenskjöld og jeg gjorde sammen en Udflugt over til Fastlandet Nordøst for Ankerpladsen. Her havde vi nemlig gjennem Kikkerten iagttaget nogle lysere Striber i det mørke Basaltfjæld, og vi ventede os derfor atter en rig Høst af tertiære Forsteninger. De hvide Lag, der laa c. 1700' o. H., omgivne af Basalt, viste sig at være brændte, gullig-hvide eller rødlig Skifere, i høj Grad mindende om de bekjendte, brændte Skifere ved Patoot ved Vajgat i Vest-Grønland. Desværre fandtes af Forsteninger kun forkislede Træstammer. Forøvrigt saas ogsaa ubrændte, sorte Skifere, der ypperligt egnede sig til Opbevaring af Planteaftryk; vi fandt dog ingen. Flere andre Steder i Turner-Sund iagttog vi fra Skibet underordnede lyse Lag (af brændte Skifere eller Sandsten) i Basalten, uden dog at faa Lejlighed til at undersøge dem nærmere.

Her som ved Kap Dalton var Plantevæxten frodigst i nogle Hundrede Fods Højde over Høvet; men i denne Højde traf man da ogsaa store, grønne Tæpper af nedliggende Dværgbirk og lavt Pur af Mosebølle og Rævlingris. I c. 1700' Højde, paa en meget gold og tør Jordbund, voxede en ejendommelig Form af vor almindelige Blaaklokke; Kronen var meget stor og af en usædvanlig dyb, blaa Farve, medens Blomsterstængelen var ganske lav, kun nogle faa Tommer.

Plantevæxten paa Lavlandet var meget fattig; ogsaa paa Skraaningerne var den kuet. Manglen paa Stabilitet i Jordbunden var her aabenbart en væsentlig Grund til Vegetationens Fattigdom. Vejrsmuldringen er øjensynlig meget betydelig, og utallige større og mindre Vildbække havde i Snesmeltingstiden oprevet de stejle Skrænter med umaadelig Kraft. Overalt saas de dybt udgravede Render af Smeltevand, overalt laa Rester af derved dræbte Planter. Foden af Fjældene og det lavere Forland mellem disse og Sundet havde ofte et besynderligt stribet Udseende, foraarsaget ved en Sortering af det nedskyllede Materiale; gik man i Retning med Kysten, passerede man afvejlende over Striber af store, skarpkantede Blokke og Striber af finere Materiale, Grus og Sand, de sidste dækkede med et næsten sammenhængende, lavt Filt af en lille sortgraa Mos, *Anthelia nivalis*, ofte overtrukket med blaa-grønne Alger.

I lang Afstand kunde man se enkelte grønne Striber drage sig horizontalt hen over Fjeldskraaningerne; dette Fænomen viste sig altid ved nærmere Undersøgelse at staa i Forbindelse med Basaltens Bænkning; den frodigt grønne Stribe laa altid lige under en særlig modstandsdygtig Basaltbænk, ud over hvilken de nedstyrtende Blokke sprang, saa at der dannedes en rolig Voxeplads for Planterne.

Endelig slap vi da ud af Sundet og stod atter til Søs; paa vor Vej ud gjennem Sundet havde vi en meget fornøjelig Klapjagt paa en Bjørn, der blev set oppe paa Land; en stor Styrke gik ind for at skyde, og vi fik Bjørnen, der var meget sky, jaget ud i Vandet; den Matros, der holdt Vagt ved Baaden, blev saa forfjamsket ved at se Bjørnen komme lige ned mod sig, at han „smed Træskoene“ og i det iskolde Vand svømmede ud til en lille Isflage, hvorfra vi maatte tage ham om Bord i Baaden, vaad og forkommen, før vi kunde ro ud efter den svømmende Bjørn. Har man først faaet en Bjørn jaget i Vandet, og er der ikke for mange store Isflager, da er Bjørnen altid sikkert Bytte.

Næppe vare vi komne ud af Rømers-Fjord, før

Taagen atter indfandt sig, saa tæt og uigjennemtrængelig, saa klam og kold som den kun kan være i arktiske Farvande. Heldigvis var der kun lidt Drivis her; i to Døgn maatte vi nu ligge stille eller næsten stille for Taage uden at kunne gaa til Land og uden at kunne gaa videre Nord paa, da vi jo først maatte optage Koch og Deichmann. Vi nærmede os Land flere Gange saa meget som tilraadeligt og brugte flittigt vor Dampfløite for om muligt at hidkalde de Savnede; Situationen begyndte at blive mindre hyggelig, da vi frygtede for, at de snart maatte have opbrugt deres Proviant. Ved et Slumpetræf kom vi tilsidst d. 30. ved Middagstid tæt ind til en lille Holm — Dunholm — hvor de havde slaæet Telt; de hørte Dampfløiten gjennem den tætte Taage og kom roende ud til os. Ganske rigtig var deres Proviant opspist og deres Petroleum brugt; men en Bjørn havde netop samme Dags Morgen aflagt dem et Besøg i Teltet og maattet bøde med Livet for sin Nysgjærighed. Heldigvis havde Ltnt. Koch faaet tegnet Kort over en stor Strækning af Kysten, da Taagen ikke havde været saa vedholdende indenfor den yderste Kystlinje.

Da Taagen holdt sig, og de Nyankomne fortalte om talrige eskimoiske Vinterhuse inde paa Dunholm, gjorde vi en kort, fælles Landgang her. Det er en ganske lille, lav Basaltholm, hvis højeste Top kun ligger c. 100' over Havfladen. Den saa ganske æventyrlig ud, som den laa foran os i Taagen, solbelyst og varm midt i den tætte, kolde Havtaage. Edderfugle og Tejste rugede her i Mængde, og oppe paa Toppen laa ikke mindre end 7 Eskimo-Vinterhuse, grupperede i Krans om et lille Vandhul, der var ganske tilgroet af Grønalgler og opfyldt af mylrende Myggelarver. Dr. Deichmann ledede Udgravningen af et Par Huse og fandt forskellige velbevarede Brugsgjenstande, en Kam, Harpunspidser m. m. Nede ved Stranden laa desuden et Par Teltringe. Der fandtes kun Strandplanter paa hele Holmen. Søen vasker over store Dele af den, og næsten overalt saas et hvidt Salt-Overtræk paa Klipperne og Jorden.

I Taage fortsatte vi om Eftermiddagen d. 30. Juli Nord efter; vi turde ikke spille for meget af den kostbare Tid herude ved Kysten, hvor Taagen hører til Dagens Orden. Ved 4-Tiden om Morgenen d. 31. passeredes Kap Brewster, og i Solskin stod vi ind i Scoresby-Sund. Lidt før Middag vare vi ved Kap Stewart paa Jameson-Lands Sydøstpynt og glædede os allerede til Landgang her; men inden vi naaede i Land, var Taagen over os; den havde fulgt os lige i Hælene ind gjennem Fjorden; snart fyldte den hele den

ydre Del af Scoresby-Sund. Hurry-Inlet var næsten ganske isfrit, kun lidt Kalvis og enkelte spredte Isfjælde drev omkring.

Vi gik da mod Nord, op i Hurry-Inlet, for at lægge os for Anker paa den af Prof. A. G. Nathorst Aaret i Forvejen¹⁾ fundne Ankerplads ved Fame-Øer. Herfra var det nemlig Hensigten at udsende mindre Expeditioner i forskellige Retninger, medens Skibet fik sin Kjedel rensset, og adskilligt andet nødvendigt Skibsarbejde blev udført.

Paa Vejen op til Fame-Øer gjorde vi Landgang ved en Elv, der løber ud c. $\frac{3}{4}$ Mil N. for Kap Stewart. Vi slap meget hurtig ud af Taagen, og vare naturligvis alle meget ivrige efter at komme i Land paa denne interessante Kyst. Medens hele Naturforsker-Staben var i Land paa Jameson-Land, holdtes Skibet gaaende ude i Hurry-Inlet; Kaptajn Kjøller gjorde en lille, hurtig Landgang paa Liverpool-Kyst og saa dér talrige Moskusoxer (c. 50).

Næppe var jeg kommen i Land, før jeg saa at sige faldt over et meget interessant Stykke, en løs Sten med Aftryk af en Øglefod. En senere udført Bestemmelse af Prof. Dr. Fraas i Stuttgart har vist, at det er et Aftryk af en *Dinosaur-Fod*; man ser tydelige Spor af 3 Fortæer og 1 Bagtaa. Den Sandsten, hvori dette Aftryk var opbevaret, var en jurassisk Sandsten, hidrørende fra de af Cand. E. Bay og mig i 1891—92 opdagede jurassiske Lag. Som vi paaviste²⁾, er hele Vestkysten af Hurry-Inlet — af Scoresby kaldt Neills-Klipper — opbygget af Lag fra Rhät-Lias-Perioden med talrige Planteforsteninger og derover liggende Sandstenslag med jurassiske Dyreforsteninger. De golde, graalige Skrænter falde meget stejlt af mod det smalle Forland; de ere næsten ganske blottede for Vegetation; de eneste Planter, der spillede nogen væsentlig Rolle paa dem, vare Gederams, *Chamaenerium latifolium*, der i denne Tid prangede med et rigt Blomsterflor af dejlige, store, rødviolette Blomster, og som kunde danne store, tætte Bevoxninger — og den arktiske Pil, *Salix arctica* β *groenlandica*, hvis nedliggende Grene dannede store, friske, grønne Pletter.

Skrænterne vare gjennemgaaende overordentlig tørre, dækkede med løse, nedstyrtede Stenmasser, og meget stejle, idet deres Hældning gjennemsnitlig er 30—32°.

¹⁾ A. G. Nathorst: Två somrar i norra ishavet, og „Den svenska expeditionen till nordöstra Grönland 1899.“ Ymer 1900. II. 2.

²⁾ Meddelelser om Grönland, XIX.

Om Morgenen d. 1. August fortsatte vi Nord efter til Ankerpladsen ved Fame-Øer. Paa Grund af Regntykning ankrede vi først her ved 4-Tiden, og da Regnen uafbrudt holdt ved hele Dagen, fandt der ingen Landgang Sted før næste Dag.

D. 2. August afgik to Expeditioner over Land, den ene bestaaende af Dr. Deichmann og Dr. Nordenskjöld, der skulde anstille zoologiske og geologiske Undersøgelser i det nordlige Jameson-Lands Indre og samtidigt — om muligt — undersøge, om der fra Nordostbugt skulde gaa et Sund eller et større Dalstrøg i nordøstlig Retning op til Fleming-Inlet eller en anden ukjendt Fjord Nord for Liverpool-Kyst. Den anden Landexpedition bestod af Ltnt. Koch og 2. Styrmand Christensen; deres Opgave var at trænge saa langt frem mod Nord gennem Klitdalen, at den af Dr. Dusén Aaret i Forvejen paa lang Afstand sete Fjord kunde kortlægges, da det var usikkert, om vi med Skibet kunde komme ind i den. Deltagerne vare udrustede med Fødemidler for 8 Dage.

Deichmann og Nordenskjöld medførte et lille Silketelt foruden et Tæppe til hver, medens Koch og Christensen intet Telt havde med sig, hvilket de meget savnede. D. 6. om Aftenen kom Koch og Christensen tilbage, næste Dags Middag kom det andet Parti tilbage; begge Partier havde døjet en Del af Kulde og Taage, men haft godt Udbytte. Ltnt. Koch havde kortlagt den store, ukjendte Fjord, Carlsberg-Fjord, der i omtrent nord-sydlig Retning skyder sig ind Nord for Liverpool-Kyst, mellem den og Canning-Land. Begge Naturforskerne medbragte vigtige Iagttagelser; de havde bl. a. set talrige Flokke af Moskusoxer i det Indre af Jameson-Land, trods Vegetationen var yderst fattig, og de berettede, at talrige Ammoniter laa spredte paa Plateauerne derinde, og hjembragte Prøver af dem.

I den Tid, Antarctic laa for Anker her, 1.—10. August, foretoges, foruden de omtalte to længere Landture, en Mængde mindre Ekursioner til Lands og til Vands af Expeditionens Deltagere. Cand. Jensen skræbde og udsatte Fiskenet i Fjorden og i Ferskvandsøerne, medens Cand. Kruuse og jeg anstillede botaniske Undersøgelser i den interessante Klitdal, hvis store Sandflader med livlig Sandflugt gav Anledning til ejendommelige Vegetationsforhold¹⁾.

Som allerede af Nathorst omtalt, er det særlig Nordenvinden, der hærger de store Sandpartier her, saa at alle Kuller og løst liggende Sten ere polerede

og sandslidte. De talrige marine Muslingeskaller (*Saxicava*, *Mya* og *Astarte*), der overalt indtil 60—70 Fods Højde over Havet findes i Sandet, vise, at vi her befinde os paa gammel Havbund; men den oprindelige, jævne, horizontale eller svagt skraanende Sandflade er af Vinden og Elvene opreven og sønderskaaren, og store Partier af Sandet ere omløjrede og afsatte i større og mindre Klitter. Særlig karakteristiske ere de lave (5—6 Fod), tagformede eller ligkisteformede Sandhøje, bevoxede med *Salix arctica* og *Chamaenerium latifolium*. Deres Længderetning er omtrent N.—S.; det er ikke Klitter, men Rester af den oprindelige Havbund, som ved Vegetationens Hjælp ere blevne bevarede, medens Vind og Vand have udskaaret de mellemliggende, ofte ganske smalle Render.

Paa nogle Steder saas store Stensletter, mindende om Stensletterne i Vendsyssel; Stenene dannede ofte en fuldstændig Brolægning; alle vare de stærkt sandslidte, ofte mere eller mindre smukke „Trekanter“. Naar Solen skinnede, kunde det stærke Reflexlys fra de sandpolerede Sten og Kuller være ganske generende.

Under vort Ophold her havde vi desværre ikke den svenske Expeditions gode Vejr; vort Arbejde hæmmedes meget af Taage og Blæst; Taagen kom over os baade med nordlig og med sydlig Vind, og kun ganske faa Dage nød vi godt af den grønlandske Sommers Herlighed.

Paa Vargodde, ligeoverfor vor Ankerplads, havde Cand. Kruuse og jeg det Held at se et Par Polarulve d. 8. August. I smukt og varmt Solskinsvejr vare vi med to Mand gaaede i Land for at botanisere i Klitdalen; strax efter at have naaet Land opdagede vi to hvide Ulve, der i langsomt Trav kom hen imod os, idet de fulgte Stranden. Desværre havde ingen af os Bøsse med paa Turen, kun Revolver, og ingen af os var øvet i Revolverskydning. Vi lagde os imidlertid ned for at lade Dyrene komme os saa nær som muligt; da de vare komne os paa c. 20 Alens Hold, gjorde de Mine til at dreje af for os, uden forøvrigt at synes bange eller særlig overraskede ved at se os. Kruuse og jeg fyrede da samtidig vore Revolvere af mod dem, men ingen af os traf; Ulvene flygtede langsomt ind over Land. Medens Kruuse og de to Matroser hurtigt mulig gik i Baaden og roede om Bord for at hente Geværer og flere Skytter, fulgte jeg Ulvene i nogen Afstand for at holde Øje med deres Bevægelser. I en lille Sø i Nærheden fandt de sig snart et køligt Badested; de sprang omkring og boltrede sig i Vandet som kaade Hundehvalpe; men da Baaden efter en Times Forløb kom tilbage med Forstærkning, løb de ud i det

¹⁾ Cand. Kruuse tog her en Mængde udmærkede Vegetationsbilleder.

store Elvdelta, hvor det var umuligt at følge dem, og snart tabte vi dem af Syne. Muligvis var det de to samme Ulve, som Nathorst traf paa samme Sted Aaret i Forvejen, og som to Gange undslap ham. Som Nathorst bemærker, skyldes det sandsynligvis en Invasion af Ulve i de senere Aar, at Rensdyrene, som i 1891—92 sværmede om overalt paa Jameson-Land, nu vare næsten ganske forsvundne. Vi saa paa denne Expedition ikke et eneste Rensdyr, hverken her eller andet Steds paa den Del af Kysten, vi besøgte.

D. 9. August, tidlig om Morgenen, sejlede Ltnt. Koch og jeg til Point Constable, hvor vi slog Telt tæt Nord for det store Elvdelta. I en Højde af c. 1650 Fod o. H. laa en stor Østersbanke (sandsynligvis den samme, som Nathorst omtaler¹⁾) med utallige udmærket bevarede Østersskaller og mange andre Muslinger og Belemniter. I lidt større Højde fandtes talrige Stilke og Arme af Søpalmer.

Ejendommeligt var det at se, hvorledes Moskusoxerne oppe paa en jævn Skraaning, dannet af en blød, frostsprængt Lerskifer, i c. 1500 Fods Højde o. H., havde formet sig Lejer i den tørre, bløde Jordbund. Langs Randen af Plateauet havde de dannet dybe, tiltraadte Stier. En enlig Hermelin saas paa Skrænten heroppe; meget nysgjerrig fulgte den min Virksomhed.

Ved Middagstid gik Ltnt. Koch med Baaden Syd-efter, medens jeg spadserede tværs over Deltaet ved Point Constable, som gennemfuredes af en Mængde større og mindre Elvløb. Ved Stranden fandtes dels store, nøgne Sandflader, dels græsbevoxede, lave Strandenge med talrige uregelmæssigt formede Vandhuller i den bløde, sorte Slikbund. Indenfor fandtes store Sandpartier med lave Klitter og Sandhøje, omtrent som i Klitdalen.

Ud paa Eftermiddagen sejlede vi — efter at jeg var optaget af Baaden Syd for Point Constable — ud til Antarctic, der var paa Vej Syd efter. Samme Dags Aften blev Dr. Nordenskjöld og en Moskusoxe-Expedition, bestaaende af 8 Mand under Ledelse af Dr. Deichmann, landsatte paa Liverpool-Kyst; Hensigten var at forsøge at fange en Moskuskalv, hvilket dog ikke lykkedes denne Gang, da der kun blev set en gammel Tyr.

D. 11. Aug. gik Ltnt. Koch og jeg atter fra Borde, ved Vardekløft; dette Navn gav vi den Kløft, hvorigennem vi i 1891 gik op paa Plateauet, hvor Ryder

havde bygget en Varde paa sin Observationsplads. Omtrent 600 Fod over Havet, i den nedre Del af Kløften, fandt jeg rige planteforsteningsførende Lag fra Rhät-Lias-Tiden; af særlig Interesse var det at træffe Repræsentanter for adskillige Bregneslægter, f. Ex. *Dictyophyllum*, som ikke tidligere vare kjendte fra Grønland; desuden bør nævnes Fundet af *Nilssonia*- og *Baiera*-Arter.

Lidt efter Midnat kom vi atter om Bord, og Antarctic fortsatte sin Vej til Kap Stewart; Cand. Jensen udsatte Laxegarn, og Kapt. Kjeller undersøgte Ryders Depot og eftersaa delvis Provianten. Huset var i god Stand, men Brød og Mel var — rimeligt nok — ganske uspiseligt, grønt og sort. En Fustage, der aabnedes, indeholdt brugbare Gryd; Bøssen var noget rusten, men næppe helt ubrugelig. I en tilproppet Flaske nedlagdes en kort Beretning om Expeditionens Forløb. Imidlertid samlede jeg Forsteninger i Elvlejet bag Depothuset.

Om Eftermiddagen kom Dr. Deichmann, der den foregaaende Nat var gaaet i Land ledsaget af Ass. Madsen, ned til Kap Stewart og meddelte, at det var lykkedes ham at fange en Moskuskalv levende, og at Ass. Madsen var efterladt som Vagt ved den bundne Kalv. Desværre havde det været nødvendigt at skyde hele den Flok Moskusoxer, hvortil Kalven hørte. Med en Del Besvær blev Kalven bragt om Bord; den lever nu i Zoologisk Have i Kjøbenhavn.

D. 14. gik vi rundt Kap Stewart og op mod Nordostbugt. Paa vor Sejlads langs Sydkysten af Jameson-Land var det paa mange Steder vanskeligt at komme frem for Isfjælde; men imellem de store, grundstødte Isfjælde og den langt udgaaende Landgrund fandt vi en sikker Vej.

Fra Skibet saa vi talrige Flokke af Moskusoxer inde paa det lave Land, der har omtrent samme Udseende paa hele Strækningen fra Kap Stewart til Nordostbugt.

Kl. 11 om Formiddagen d. 15. ankrede vi i Bunden af Nordostbugt i straalende Solskinsvej; en bred Dal, gennemstrømmet af en stor Elv, fortsætter Bugten mod NNØ., i Baggrunden begrænset af høje Bjerge, der tydeligt viste sig dannede af sedimentære Bjergarter. Bugten var imidlertid saa tæt pakket med store Isfjælde, at det var altfor risikabelt at lade Skibet ligge her længere Tid, og efterat det ogsaa havde vist sig umuligt at gaa tværs over Bugten over til det høje Gnejsland, besluttedes det at gaa tilbage til Fame-Øer for at indtage den nødvendige Ballast til Skibet og afslutte Arbejderne i Hurry-Inlet.

¹⁾ Bidrag till nordöstra Grönlands geologi, Geol. fören. Stock. förh. Bd. 23, H. 4, pag. 284.

Samme Aften gik D'Hrr. Koch, Kruuse og Nordenskjöld fra Borde for med Baad at gaa langs Kysten og undersøge den til Kap Stewart.

Det viste sig meget heldigt, at vi havde forladt Nordostbugt, thi allerede Kl. 2 om Morgenen d. 16. havde vi tæt Taage; om Eftermiddagen gik Cand. Jensen og jeg i Land ved Vardekloft, medens Antarctic fortsatte til Ankerpladsen ved Fame-Øer.

I Dagene indtil d. 19. indsamledes et stort Materiale af Planteforsteninger; desuden fandt jeg paa Nordsiden af Vardekloft, i c. 1700 Fods Højde, talrige smukke Ammoniter, Belemniter og andre jurassiske Dyreforsteninger i en meget glim Merrig, let forvitrende Lerskifer.

D. 20. Aug. afhentede jeg med Bærebør hele Materialet, og tidlig om Morgenen d. 21. optoges Baad-expeditionen ved Kap Stewart. Cand. Kruuse havde paa Sydkysten fundet Bændeltang (*Zostera marina*), der ikke før var kjendt fra Øst-Grønland; umiddelbart Syd for Elven ved Kap Stewart havde Nordenskjöld i Strandkanten fundet Sandstenslag, der vare overordentlig rige paa *Dictyophyllum*-Blade.

Medens der trawledes udfor Kap Stewart, undersøgte Dr. Nordenskjöld og Ltnt. Koch Landet omkring Kap Tobin; Dr. Nordenskjöld fandt her, i Bunden af Rosenvinges-Bugt, en lille, næsten lukket Bugt, der maaske vil kunne benyttes som Havn for kommende Expeditioner til disse Egne. Der blev imidlertid ikke Lejlighed til at undersøge den nærmere.

Inden vi forlod Scoresby-Sund, blev der d. 22. Aug. gjort en halv Dags Landgang paa Sydkysten, lidt Vest for Kap Brewster. I nogen Afstand ser Kysten ganske ubestigelig ud; de stejle Basaltklipper hæve sig tilsyneladende lodret op af Fjorden; der er næppe ret mange Steder paa den c. 15 danske Mil lange Strækning mellem Kap Brewster og Kap Stevenson, hvor en Baad kan hales paa Land. Efter nogen Søgen fandt vi dog — ved Udløbet af en lille Bæk, der styrtede sig ud over Skraaningen — en Plads, hvor vi kunde tage Baaden paa Land og arbejde os op paa Plateauet gennem Elvlejet. Forstranden var ganske smal og dannet af store, nedstyrtede Basaltblokke; paa Stranden saas en Del eskimoiske Teltringe og nogle meget store Kjødgrave; talrige Knogler — bl. a. af Narhval — laa spredte omkring.

Landskabet var allerede ganske vinterligt; det havde i de foregaaende Dage regnet og sneet meget i Hurry-Inlet, men dér smeltede Sneen hurtigt. Paa Nordskrænten her havde Sneen faaet Lov at blive liggende og var føgen sammen i store Driver, saa at

vi ofte vadede gennem løs, nyfalden Sne til midt paa Livet. Snespurrerne havde samlet sig i store Flokke, og nysgærrigt fulgte de mig paa min Vandring mod Vest til Kap Brewster.

Oppe paa Plateauet, der yderst ude paa Halvøens Østpynt ikke ligger højere end c. 1000—1100', er Vegetationen naturligvis ringe, udsat som den er for baade Taage og Blæst; men paa beskyttede Lokalteter fandtes ret frodig Urteli, og de frodigste Partier vare aabenbart allerede dækkede af Nysneen.

Scoresby var ikke selv i Land paa denne Kyst, men sendte nogle af sine Folk i Land; de medbragte til ham bl. a. nogle Brunkulstykker. Jeg var derfor meget spændt paa, om vi atter skulde kunne finde tertiære Forsteninger. Dér, hvor jeg færdedes fra Elven til Kap Brewster, saa jeg ingen saadanne, kun Basalt og enkelte løse, erraticke Blokke af Gnejs og Sandsten; men lidt længere mod Vest, hvor Dr. Nordenskjöld og Ltnt. Koch opholdt sig, fandt de talrige fossile Træstammer løstliggende i Basaltraset, navnlig i en Højde af 600—800' o. H.

Fra Kap Brewster saa jeg ud over et fuldstændig isfrit Hav, men i Syd, ikke langt fra os, stod vor gamle Fjende, Taagen. En rivende Strøm førte Isfjælde og Fjordisflager ud gennem Scoresby-Sund mod det aabne Hav, og om Eftermiddagen ved 6-Tiden stod ogsaa Antarctic til Søs, op langs Liverpool-Kyst. For de Fleste af os var det en Sorg allerede nu at skulle forlade Scoresby-Sund, men om en Ugestid maatte vi — ifølge vore Instruxer — forlade Landet og gaa Syd efter, og forinden skulde — saavidt muligt — Strækningen mellem Liverpool-Kyst og Davy-Sund være kortlagt.

I spredt Is, der ikke hindrede vor Fart, gik det i Løbet af Natten mellem d. 22.—23. op langs Liverpool-Kystens stejle og vilde Gnejslandskab. D. 23. vare Dr. Nordenskjöld og jeg i Land ved Kap Greg, omtrent midtvejs paa Kysten. Med en Del Besvær roedes Baaden gennem Isen ind til Land, medens Skibet laa fortøjet til en stor Isflage c. $\frac{1}{2}$ Mil fra Land. Paa de stejle, oftest ganske ubestigelige Fjeldskrænter voxede en overraskende frodig Mos- og Græs-Vegetation.

Da vi fik Mistanke om, at Kap Greg laa paa en Ø, og Isflagerne vare saa tætpakkede i Bugten Nord for Pynten, at vi ikke kunde drive Baaden frem mellem dem, lagde vi Baaden til Land og lod en af Folkene holde Vagt ved den, medens vi, 3 Mand i Følge, gik indefter over Isen for at se bag om Pynten.

Imidlertid blæste det meget pludseligt op til en hel Storm, som satte Isflagerne i rask Bevægelse ind i Bugten, og vi maatte følge med. Vi fik saaledes paa en let og magelig Maade konstateret, at Kap Greg ligger paa en Halvø, men først efter flere Timers anstrængende Løben og Springen over de i modsat Retning drivende Flager naaede vi Baaden og noget senere Antarctic, der allerede i flere Timer havde givet Faresignal. Det var nemlig ogsaa ude til Søs blæst op til kraftig Nordenstorm, og en Mængde Is drev ned forbi Skibet.

Ved 5-Tiden om Eftermiddagen fortsatte vi mod Nord, passerede Liverpool-Kysts nordlige Forbjerg, Kap Gladstone, og den ganske tillagte Munding af Carlsberg-Fjord; det viste sig at være et stort Held, at Ltnt. Koch havde faaet den kortlagt paa sin Landtur fra Hurry-Inlet. Videre gik Farten forbi Canning-Land (Scoresby's Canning-Ø, der viste sig at være en Halvø) og en mindre Fjord, som vi opkaldte efter Professor A. G. Nathorst. Da vi om Formiddagen d. 24. passerede Nordvestspidsen af Canning Land, gik Skibet over et blindt Skjær (c. 1½ Kml. fra Land, retv. Nord for Nordvestpynten), men heldigvis uden at røre.

Samme Dags Eftermiddag gjorde vi en kort Landgang paa Kap Brown, hvor Ltnt. Koch og en Mand blev efterladte for at foretage Maalinger. Under vort korte Ophold her blæste en kraftig Føhnvind (Tp. + 8° C.) ud ad Fleming-Inlet; den førte vældige Støv-masser med sig ud gennem Ørsteds-Dal langs Fjordens Nordside.

Paa Grund af haard Kuling holdt Skibet gaende ude i Fleming-Inlet i Løbet af Natten, og næste Dags Formiddag, d. 25. August, gik vi i Land i flere Hold paa forskellige Punkter i Nærheden af Kap Seaforth. Her saas tydelige Spor efter europæisk Besøg, et Par flaaede Bjørnekroppe, afskudte Patronhylstre m. m.; sandsynligvis er det norske Fangstmænd, der have gjort Landgang her.

Ørsteds Dal er en bred og dyb Dal, gennemstrømmet af en anselig og vandrig Elv; de store Sandflader, der brede sig mellem Elven og de omgivende Fjælde, ere dels bevoxede med en frodig Hedevegetation, dels danne de udstrakte Kjær. I de af forskelligt-farvede, graa og røde, Sandsten opbyggede Fjælde fandt jeg utydelige Planterester (Equisetaceer?), og baade Dr. Nordenskjöld og jeg bragte enkelte fossile Muslinger fra disse Lag om Bord.

D. 26. vare vi i Land paa forskellige Steder i Bunden af Fleming-Inlet. Her blev atter indfanget en Moskuskalv, som desværre hurtigt afgik ved Døden,

efter at den var bragt om Bord. Ltnt. Koch og jeg foretog sammen en Udflugt ind gennem Pingels Dal; Sandstenen var ogsaa her meget fattig paa Fossiler; kun i et Par løse Blokke, som dog aabenbart ikke vare flyttede ret langt, fandt Ltnt. Koch og jeg nogle store, nogenlunde velbevarede Muslinger. I fugtige Kløfter trivedes paa sine Steder en kraftig og frodig Urteli-Vegetation, hvori bl. a. *Botrychium Lunaria*.

Efter at vi nu paa hele Turen havde opholdt os nær Yderkysten, hvor Vegetation og Insektiv ere relativt fattige, ønskede jeg at anvende det sidste Par Dage inde i Bunden af en dyb Fjord, hvor vi kunde vente at træffe Flora og Fauna rigere udviklede. Da Nathorst's Expedition kun ganske flygtigt havde undersøgt den sydligste af Fjordene i Davy-Sund-Komplexet, besluttede jeg at gaa ind til Bunden af Forsblads Fjord.

Om Aftenen d. 26. gik vi da ud gennem Fleming-Inlet, passerede en Del Is i den yderste Del af Fjorden og dampede i Løbet af d. 27. op gennem den store Fjord, der i sin yderste Del kaldes Davy-Sund, længere mod Vest Kong Oscar-Fjord, derpaa Segelskaps-Fjord og inderst Forsblad-Fjord. Mægtige skyhøje Fjælde af 4—6000' Højde omgave disse pragtfulde Fjorde, som først Aaret i Forvejen vare blevne kortlagte af Dr. Dusén paa Nathorst's Expedition.

Kl. 10 om Aftenen ankredes udfør Polhems Dal; paa Dalens Østside indfangedes en Mængde levende Lemminger af Dr. Deichmann og hans Hund. I de haarde, palæozoiske Skifre søgte baade Dr. Nordenskjöld og jeg efter Forsteninger, men forgjæves. Indtil c. 150' o. H. fandtes marint Ler med Muslingeskaller; de store Dallflader vare klædte med en fortorret, men kraftig Lynghede-Vegetation. Paa de umaadelig tørre og næsten ganske vegetationsløse Sydskrænter vare især de høje, rødlig Græstuer af *Calamagrostis purpurascens* fremherskende. Dr. Deichmann fangede her en Sommerfugl, en *Lycæna*-Art, som hidtil ikke var kjendt fra Grønland.

Tidlig om Morgenen d. 29. fortsatte vi Vest over; Ltnt. Koch og Kunstmaler Ditlevsen gik i Baad over til Fjordens Sydside, for at Ditlevsen kunde tage en Farveskitse af det i mangfoldige Farver straalende Berzelii-Fjæld; de blev optagne af Skibet, da det sent om Aftenen d. 30. passerede udefter.

Ved 10-Tiden om Formiddagen var der Landgang nær Bunden af Forsblad-Fjord; det blæste meget heftigt ud ad Fjorden, og flere smaa Øer og Skjær gjorde Farvandet urent, hvorfor Kapt. Kjeller ikke ønskede at gaa helt ind til Bunden. Om Eftermiddagen gik

Dr. Nordenskjöld, Cand. Kruuse og jeg med Baad ind til selve Bunden af Fjorden, hvor vi opholdt os et Døgn. Indlandsisen naaede ikke ned til Fjorden her; der var et bredt, isfrit Land mellem Stranden og Isen, der laa som et forholdsvis tyndt Dække oppe paa de stejle Gnejsfjælde.

Vegetationen var ogsaa her meget kuert af Tørke; høje Græstuer (*Calamagrostis purpurascens*, *Poa glauca* m. fl.), kraftige Lyngtæpper og lavt Pur af Dværgbirk vare de mest iøjnefaldende Vegetationsfænomener; fugtige Muldjordspartier, som de f. Ex. findes mange Steder i det Indre af Scoresby-Sund, traf vi ikke her. Om Eftermiddagen d. 30. August naaede vi atter Antarctic, der i Mellemtiden havde holdt gaaende i Forsblad-Fjord, hvor der ogsaa blev foretaget flere Trawlinger, og stod strax udefter gennem Fjorden. Om Natten maatte Skibet paa Grund af Mørke holde gaaende nogle Timer i Segelsällskapets-Fjord.

Ved Kap Fletscher paa Canning-Land, ved Indløbet til Carlsberg-Fjord, gjordes Landgang d. 1. September, da Ltnt. Koch ønskede at foretage nogle supplerende Maalinger. Carlsberg-Fjord var endnu helt tillagt, kun en enkelt større Revne strakte sig op gennem Fjorden. I geologisk Henseende viste Kap Fletscher sig meget interessant, men en mere gold og plantefattig Plet har jeg aldrig set paa mine Rejser i Grønland.

Vi havde nu i det Væsentlige faaet udrettet alt, hvad vi havde sat os som Maal for Sommerens Arbejder, og maatte ifølge Instruxerne gaa til Island, hvor fristende det end var under de usædvanlig gode Isforhold langs Kysten at gaa mod Nord.

Med et Suk gik vi da mod SØ. med Kurs efter Dyrefjord paa Island; med høj, sydlig Dønning passerede vi d. 2. September et tæt, men smalt Storishælte — paa 70° 44' N. Br. — og naaede d. 5. over et ellers fuldstændig isfrit Hav Dyrefjord, hvor vi skulde komplettere vor Kulforsyning og hente Post.

Efter et Par behagelige Dage, der hovedsagelig tilbragtes paa Hvalfangerstationen Framnæs hos Kap-tajn L. Berg, stod Antarctic om Aftenen d. 7. atter over mod Grønland. Dr. Deichmann og Dr. Nordenskjöld samt Ass. Madsen gik fra Borde paa Dyrefjord.

Paa vor Rejse til Angmagsalik traf vi — naar bortses fra nogle enkelte Isfjælde — ingen Is; allerede om Middagen d. 10. fik vi Land i Sigte, men paa Grund af Regntykning kom vi først næste Dag ind i Tasiusak. Til vor store Glæde fik vi af en Kajakmand at vide, at Ltnt. Amdrup og hans Mænd allerede vare ankomne; kort efter kom de om Bord, og Ltnt. Amdrup overtog atter Ledelsen af den samlede Skibs-expedition.

Den anden danske Pamirexpedition 1898—99.

Rejse i Garan.

Af Premierløjtnant i Hæren O. Olufsen.

Hermed et Kort.

Provinsen Garan eller Goran bestaar af Pændschflodens og dens Biflodens snævre Bjærgdale og gaar omtrent ret i Nord og Syd fra 37° 0' N. Br. til ca. 37° 20' N. Br. (Se mit Kort i dette Tidsskrifts 14. Bd. 3.—4. Hefte). Dog at sætte Grænsen skarpt efter Grader og Minutter gaar ikke an; vi maa sætte den Grænse, som de Indfødte angive. Denne er mod Syd ved Strømhvirvlerne i Pændschfloden ved Byen Barschar og mod Nord omtrent ved Byen Bartjadéh. Mod Syd grænser Garan til Provinsen Ischkaschim og mod Nord til det gamle Miniaturkongerige Schugnan.

Alle de smaa Provinser i Vestpamirs Dale have tidligere været selvstændige Riger under deres egne Emirer eller Shaher, der indbyrdes sloges om Herre-

dømmet i disse fattige Bjærg egne. Nu staa de alle med russisk Kontrol under Emiren af Bokharas Scepter.

Ved Byen Barschar sættes Garans naturlige Grænse mod Syd, idet Pændschflodens Dal her snævrer saa stærkt ind, at man med Lethed kan kaste en Sten over den. Garanerne have her forsvaret deres Land mod de fra Syd indtrængende Naboer ved at anlægge en lille Fæstning tæt ved Flodens østlige Bred, af hvilken endnu staaer betydelige Rester tilbage i Form af et firkantet Taarn med Skydehuller og nogle Volde, lavede af opdyngede Sten. Paa begge Sider af dette Punkt, som hedder Dar-band (Dørlukket), gaa Bjærgene stejlt op baade i Øst og Vest til en betydelig Højde,